

Nr. 6*Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner om underlättande av deltagande i val till riksdagens andra kammare och i kommunala val.*

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna, nr 199 i första kammaren av herr *Weiland m. fl.* och nr 255 i andra kammaren av herr *Löfroth m. fl.*, hemställes, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag till 1954 års riksdag om underlättande av deltagandet i val till riksdagens andra kammare och kommunala val».

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionerna.

Enligt lagen om val till riksdagen och kommunala vallagen må vid andra-kammarval och kommunalval den som på grund av vistelse å annan ort inom riket är förhindrad att utöva sin rösträtt vid valförrättningen för det valdistrikt, där han är uppförd i röstlängd, å valdagen avlämna valsedel, avseende valet i valkretsen dit nämnda distrikt hör, å fast postanstalt; den som vårdas å sjukvårdsanstalt inom riket, vid vilken postanstalt finnes inrättad, må å valdagen där avlämna sådan valsedel, även om sjukvårdsanstalten är belägen å den ort, där han är uppförd i röstlängden. Kan det med skäl antagas, att röstberättigad kommer att å valdagen vistas utom riket eller att röstberättigad, vilken utövar militärtjänst eller tillhör besättning eller annan personal å fartyg eller personalen vid statens järnvägar eller vid enskilt järnvägsföretag eller vid post-, tull- eller lotsverket, till följd av tjänstens utövning icke kan utöva sin rösträtt på valdagen, må sådan röstberättigad avlämna valsedel före valdagen inom riket å fast postanstalt samt utom riket å svensk beskickning eller svenskt konsulat, som Konungen bestämmer.

Väljare, som avlämnar valsedel enligt vad nu sagts, skall inneha röstlängdsutdrag. Röstmottagare är inom riket postfunktionär. Röstmottagning å postanstalt skall äga rum från och med adertonde dagen före valdagen till och med valdagen. Röstmottagning skall före valdagen äga rum under den tid postanstalten hålles öppen för allmänheten. I fråga om den tid, då postanstalt skall vara öppen på valdagen, äro bestämmelserna rörande andrakammarval och kommunalval av olika innebörd. Vid andrakammarval skall postanstalt i regel vara öppen minst två timmar — en timme på förmiddagen och en på eftermiddagen — men vid kommunala val behöver postanstalt icke vara öppen mer än en timme.

I motionerna framhålles, att postanstalterna icke vore idealiska som röstmottagare, åtminstone icke med den nuvarande begränsningen av den tid, under vilken de hölles öppna valdagen. Motionärerna nämna — utan att angiva till vilket val uppgiften hänför sig — att »den större delen av de röstlängdsutdrag som utfärdas från annan orts valdistrikt icke kom till användning». Detta skulle enligt motionärerna i regel bero på att väljarna icke haft tillfälle att rösta å de tider, då valet vanligen pågår. Motionärerna anföra, att det syntes enklast att de röstberättigade, som vore på främmande ort å valdagen, finge avlämna valsedel hos valnämnden i det distrikt, vari de då befunno sig. Detta skulle, påstå motionärerna vidare, innebära en besparing för statskassan på »drygt hundratusen kronor».

Med anledning av vad motionärerna sålunda anfört vill utskottet till en början erinra om att vid andrakammarvalet 1940 tillämpades en röstningsmetod, som i många avseenden liknar den, som motionärerna nu synas förorda. I huvudsak innebar denna metod, att röstberättigad, som på valdagen vistades på främmande ort inom riket, ägde avlämna valsedel, avseende valet i den valkrets, som han tillhörde, vid valförrättning i det valdistrikt, där han uppehöll sig. Den nu beskrivna metoden gjordes icke tillämplig i fråga om kommunalval. Vid en utredning framkom nämligen, att vissa olägenheter skulle kunna bliva följderna, om den tillämpades vid sådana val. I stället infördes till kommunalvalen 1942 bestämmelser om poströstning, vilka nära anslöto till de ännu gällande reglerna. Poströstningsmetoden infördes år 1944 även i fråga om andrakammarval och tillämpades vid andrakammarvalen i september nämnda år. Till grund för de år 1944 gjorda ändringarna i lagen om val till riksdagen låg en utredning, i vilken med uppgifter från 1942 års kommunalval ådagalades, att metoden vore överlägsen den vid 1940 års andrakammarval tillämpade.

Poströstning har nu förekommit — utom vid de nämnda valen 1942 och 1944 — vid de allmänna landstingsmänna-, kommunalfullmäktig- och stadsfullmäktigvalen 1946 och 1950 samt vid de allmänna andrakammarvalen 1948 och 1952. Metoden har emellertid tillämpats även vid övriga allmänna kommunalval, municipalfullmäktig- och kyrkofullmäktigval, vid de särskilda andrakammarvalen i december 1952 samt vid särskilda kommunalval.

Antalet röstande inför röstmottagare — till allra största delen personer som röstat på postanstalt — har vid de riksomfattande och politiskt betydelsefulla val — septembervalen — som förrättats sedan 1948, hållit sig omkring 100 000. Icke vid något av septembervalen från och med 1942 till och med 1950 har antalet understigit 67,7 % av antalet utfärdade röstlängdsutdrag. Vid flertalet val ha cirka 80 % av röstlängdsutdragen kommit till användning. Preliminära uppgifter om 1952 års andrakammarval synas giva vid handen, att även vid dessa val omkring 80 % av röstlängdsutdragen

utnyttjats. Uppgiften i motionerna om att flertalet röstlängdsutdrag icke utnyttjats är således icke riktig. Till jämförelse kan nämnas att vid 1940 års andrakammarval 73,5 % av de utfärdade röstlängdsutdragen kommo till användning. Då personer, som fått röstlängdsutdrag, icke äro förhindrade att rösta personligen eller genom äkta make inför valnämnden, är det sannolikt, att av dem, som uttagit röstlängdsutdrag, åtskilliga röstat i annan ordning än inför röstmottagare, och att alltså de återgivna procentsiffrorna i själva verket äro för låga såsom mätare på röstningsfrekvensen bland nu ifrågavarande personer.

Utskottet vill vidare framhålla, att av samtliga de röster, som vid andrakammarvalen 1944, 1948 och 1952 avgivits inför röstmottagare, kasserades år 1944 5,0 %, år 1948 4,3 % och år 1952 3,1 %. Dessa siffror ådagalägga enligt utskottets mening att — oaktat förhållandevis betydligt fler röster pläga kasseras vid röstning inför röstmottagare än vid röstning inför valnämnden i det egna valdistriktet — poströstningsmetoden likväl motsvarar rimliga anspråk i fråga om förfarandets tillförlitlighet.

Vad därefter beträffar kostnaderna för poströstning är att nämna, att postverkets beräknade kostnader vid kommunalvalen i september 1950 voro 109 180 kronor. För andrakammarvalen i september 1952 föreligga ännu inga definitiva siffror, men enligt preliminära uppgifter ha kostnaderna uppgått till omkring 150 000 kronor. Dessa kostnader äro enligt utskottets bedömande icke sådana, att de rimligen böra föranleda, att systemet med poströstning slopas eller i något mera betydande avseende ändras i fråga om septembervalen eller andra val av större vikt.

På grund av vad sålunda anförts anser utskottet sig icke kunna tillstyrka förevarande motioner och hemställer alltså,

att motionerna I:199 och II:255 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 19 mars 1953.

På konstitutionsutskottets vägnar:

HARALD HALLÉN.

Närvarande:

från första kammaren: herrar Elmgren, Gustav Emil Andersson, Englund, Lindén*, Hällgren, Fritiof Karlsson, Hansson*, Sandberg, Georg Pettersson och Bergström; samt

från andra kammaren: herrar Hallén, Pettersson i Norregård*, Norén, Swedberg, Spångberg, Larsson i Julita, Nilsson i Göingegården* och Hamrin*, fru Wallin samt herr Rimås*.

* Ej närvarande vid justeringen.